

Recenzja
rozprawy doktorskiej mgr Kariny Grabowskiej
pt.: „Specjalne prawa ciągnięcia jako forma pieniądza
międzynarodowego”

(Promotor prof. dr hab. Janusz Bilski
Uniwersytet Łódzki)

Ocena trafności tematu, przedmiotu badań, celu rozprawy i tezy badawczej

Przedmiotem pracy doktorskiej mgr Kariny Grabowskiej jest kwestia specjalnych praw ciągnięcia (*Special Drawing Rights* – SDR) i ich ewentualnej roli jako pieniądza międzynarodowego. Problem badawczy podjęty przez Doktorantkę jest o tyle istotny, że to właśnie funkcjonowanie międzynarodowego systemu finansowego z jego zasadami i różnymi walutami jest jednym z najistotniejszych elementów współczesnej gospodarki światowej, często decydując o jej sukcesach i porażkach.

Praca odnosi się do problematyki niezwykle ważnej i ciągle do końca nie zbadanej: czy w ogóle potrzebny jest pieniądz międzynarodowy i, jeśli odpowiedź na to pytanie jest pozytywna, co powinno nim być, a także czy mogą nim być specjalne prawa ciągnięcia. Niewiele jest, jak dotąd, publikacji na temat przyszłej ewolucji pieniądza światowego i ewentualnej roli SDR jako swego rodzaju bazy dla nowej waluty. Stąd należy uznać trafność wyboru przez Doktorantkę tematu badawczego.

Za główny cel pracy przyjęła Doktorantka właśnie analizę i ocenę specjalnych praw ciągnięcia jako formy pieniądza międzynarodowego oraz zbadanie możliwości uczynienia z SDR pieniądza światowego, a także jakie warunki powinien SDR spełniać, by móc stać się pieniądzem międzynarodowym – tą tak ważną, jak pisze Autorka, kategorią ekonomiczną. Mgr Karina Grabowska zastanawia się też, czy wówczas międzynarodowy system finansowy funkcjonowałby sprawniej. Stara się także ukazać zależność między SDR a najważniejszymi

obecnie walutami (euro i dolarem amerykańskim). Są to cele dodatkowe, które sobie postawiła.

Główną hipotezą przyjętą przez Doktorantkę jest stwierdzenie, że „awansowanie SDR do roli pieniądza międzynarodowego powinno rozpocząć się od szerszego ich wykorzystania w stosunkach finansowych krajów rozwijających się i rynków wschodzących (...), co daje szansę na upowszechnienie SDR w finansach międzynarodowych, a co więcej może działać stabilizująco na globalny system walutowy” (s. 5 pracy doktorskiej). Autorka postawiła też hipotezę pomocniczą, w której zakłada, że międzynarodowy system walutowy w istotny sposób może określić rodzaj, zakres i funkcję pieniądza światowego. Stawia tu, jak pisze na s. 5, tezę, że: „to jak skonstruowany jest system determinuje, która waluta pełni funkcję pieniądza międzynarodowego”. Zarówno cel, jak i hipotezy są poprawne i kompletne.

Jeśli chodzi o metodologię badań oraz przyjęte i wykorzystane metody badawcze, to Doktorantka wykorzystwała głównie klasyczne, uniwersalne metody analizy i syntezy, a także wnioskowanie na podstawie dedukcji i indukcji. Weryfikując swoje wywody i postawione hipotezy: główną i pomocniczą, mgr Karina Grabowska wykorzystwała analizę ilościową wyszukanych w różnych źródłach danych oraz rozumowanie przez analogię. Metody te są wystarczające do zbadania podjętego w pracy tematu.

Ocena struktury rozprawy i zawartości merytorycznej poszczególnych rozdziałów

Recenzowana praca doktorska liczy 203 strony (z czego 183 to tekst dysertacji). Składa się ze wstępu, czterech rozdziałów i zakończenia (którego brak w spisie treści). Dysertacja jest też zaopatrzona w bibliografię oraz spisy tabel i wykresów.

Konstrukcja pracy jest generalnie poprawna, rozdziały są w miarę proporcjonalne. Jeśli chodzi o układ rozdziałów, jest on logiczny, aczkolwiek można było rozdział czwarty podzielić na dwie części i z punktu 4.4 utworzyć rozdział piąty odnoszący się do konsekwencji awansowania SDR do roli pieniądza międzynarodowego, co spowodowałoby, że w konstrukcji pracy nastąpiłoby znaczące przesunięcie punktu ciężkości w kierunku realizacji podstawowego celu pracy. Nie ma to jednak znaczenia w ogólnej ocenie pracy, a jedynie stworzyłoby wrażenie większej koncentracji na temacie, a nie na zaszłościach historycznych.

Doktorantka, przygotowując swoją dysertację, zabrała obfitą literaturę. Sporo pozycji jest z 2022 r., czyli bardzo aktualnych. Bibliografia zawiera źródła zarówno w języku polskim, jak i angielskim. Szeroka znajomość literatury na badany przez mgr K. Grabowską temat oraz jej prawidłowy dobór zasługują na pozytywną ocenę. Autorka sięgnęła zarówno do źródeł literaturowych, jak i publikacji międzynarodowych organizacji gospodarczych, głównie Międzynarodowego Funduszu Walutowego. Jeśli chodzi o źródła empiryczne, to Doktorantka właśnie z publikacji rozmaitych organizacji międzynarodowych zaczerpnęła dane, które posłużyły jej do zilustrowania badanych zagadnień od strony ilościowej. W pracy nie zastosowano bardziej skomplikowanych metod ilościowych, jednak przy badaniu tego rodzaju problematyki nie ma takiej potrzeby. Praca jest zaopatrzona w prawie 300 różnego typu przypisów i ilustrowana 18 tabelami i 12 wykresami, które są w większości opracowane samodzielnie przez Autorkę.

Pierwszy rozdział pracy to rozdział, w którym mgr K. Grabowska przedstawia podstawowe pojęcia odnoszące się do podjętego w pracy tematu, wskazując tu na różnice między pieniądzem światowym, pieniądzem międzynarodowym a walutą kluczową. Rozdział ten zawiera stanowiska czołowych ekonomistów w kwestii systemu monetarnego i roli w nim waluty kluczowej. Są to F.A. von Hayek, J.M. Keynes oraz mniej znany od dwu pierwszych - J.H. Williams. Doktorantka bardzo skrupulatnie przeprowadziła analizę dyskusji pomiędzy tymi ekonomistami, prezentując dość szczegółowo ich poglądy i podkreślając zasadnicze ich różnice. Wykazała się przy tym dobrą wiedzą teoretyczną z zakresu nauk ekonomicznych. Rozdział ten odnoszący się do roli pieniądza międzynarodowego w systemach walutowych nie jest szczególnie odkrywczy, ale wprowadza w temat i porządkuje rozmaite kwestie związane z omawianymi dalej zagadnieniami. Zdecydowanie zbyt mało w tym rozdziale jest własnego komentarza Autorki. Ogranicza się tu ona do zrelacjonowania toczących się przed laty w świecie nauki dyskusji na temat pieniądza międzynarodowego.

Rozdział drugi, podobnie jak pierwszy nie jest specjalnie nowatorski, aczkolwiek zaprezentowana w tym rozdziale ewolucja systemów walutowych i jej analiza pozwoliły Doktorantce pozytywnie zweryfikować przyjętą na początku hipotezę pomocniczą, że sama konstrukcja systemu determinuje to, która waluta pełni funkcję pieniądza międzynarodowego.

Kolejny – trzeci rozdział także jest dość klasycznym omówieniem powstania i rozwoju SDR. Jednak tu bez wątplenia ciekawą część tego rozdziału stanowią punkty 3.3.2 pt. *Warunki awansu SDR do funkcji pieniądza międzynarodowego* oraz punkt 3.4 zatytułowany *SDR w kontekście pieniądza międzynarodowego*. Doktorantka przedstawia tu konkretne propozycje zmian, które należałoby zastosować, by można było SDR podnieść do rangi

waluty międzynarodowej, poczynając od zmiany nazwy, która powinna być akceptowalna dla państw z różnych kręgów cywilizacyjnych, poprzez stopniowe zwiększanie emisji tej waluty, co odbywałoby się kosztem dwu czołowych dzisiaj walut, tj. USD i EUR. Dalej mgr K. Grabowska sugeruje stabilizację kursu SDR, pierwotnie do USD, a potem innych walut.

Autorka przedstawia szczegółowo warunki i wymogi, które musiałyby być spełnione, by można było doprowadzić do stworzenia z SDR waluty międzynarodowej, aczkolwiek podchodzi to tego z dużym sceptycyzmem, podkreślając wiele systemowych słabości SDR. Analizuje tu Statut MFW i sugeruje jego zmiany w kontekście ewentualnego pełnienia tej roli przez SDR.

Doktorantka słusznie przy różnych okazjach zauważa znaczenie krajów rozwijających się w ewentualnym uczynieniu z SDR pieniądza międzynarodowego. Podkreśla wielokrotnie w pracy, że wszelkie zmiany muszą dokonywać się przy akceptacji międzynarodowego gremium, którego najliczniejszą część stanowią kraje rozwijające się. Słusznie zwraca uwagę na krytykę ze strony tej grupy krajów, tu szczególnie członków Afrykańskiego Banku Rozwoju, podejścia krajów rozwiniętych gospodarczo do SDR jako elementu tworzenia rezerw walutowych, a nie zwiększania strumienia alokacji, co jest szczególnie istotne w przypadku krajów słabiej rozwiniętych z niedostatecznymi zasobami finansowymi. Doktorantka sugeruje w tej części pracy dokonanie pewnych istotnych zmian w Statucie MFW w odniesieniu do SDR, m.in. wpisanie nowych obowiązków członków Funduszu polegających na przyjmowaniu SDR jako środka płatności.

Rozdział czwarty zatytułowany *Perspektywy przekształcenia SDR w pieniądź międzynarodowy* jest dość zróżnicowany, jeśli chodzi o poziom naukowy. Część tego rozdziału uznać należy za dość wartościową, pokazującą możliwości badawcze Doktorantki i wykazującą jej możliwości samodzielnego myślenia i kreowania opinii. W rozdziale tym Autorka nawiązuje do trwającej od dawna dyskusji na temat niezależnego od walut narodowych pieniądza międzynarodowego, która to dyskusja nasila się zwykle w trakcie globalnych kryzysów ekonomiczno-finansowych.

Od lat mówi się o przebudowie międzynarodowego systemu walutowego i tu Doktorantka przedstawia możliwość stania się przez SDR walutą międzynarodową, może nie jedyną, ale współwystępującą z innymi – głównymi narodowymi walutami. Także w tym rozdziale podkreśla ona zmiany zachodzące w gospodarce światowej i wyłanianie się nowych istotnych podmiotów gospodarczych, jak Chiny czy Indie. Chińska waluta - renminbi (RMB) już od 2016 r. jest jednym ze składników koszyka SDR. Jak już wyżej wspomniano, Autorka

podkreśla wielokrotnie, że zasadnicze zmiany w systemie walutowym świata nastąpią jedynie w wyniku zaangażowania się krajów rozwijających i tzw. wyłaniających się gospodarek, które musiałyby przeciwstawić się dominacji amerykańskiego dolara. Prezentuje ona różne warianty wykorzystania SDR w wymiarze międzynarodowym: jako pieniądź globalny, albo pieniądź części gospodarek – tych rozwijających się i tych wyłaniających się. Dostrzega przy tym różne pozytywne i negatywne efekty takiego zastosowania specjalnych praw ciągnięcia.

W rozdziale tym mgr K. Grabowska sporo miejsca poświęca chińskiemu juanowi, widząc w tej walucie także zadatki na pieniądź międzynarodowy, chociaż wcześniej pisała o jego ograniczonych możliwościach. Na s. 134 pisze Autorka o chińskim juanie jako ewentualnej walucie międzynarodowej, podczas gdy wcześniej (s. 36) przedstawiała możliwość stania się tej waluty jedynie walutą o znaczeniu regionalnym i pełniącą funkcję waluty przejścia. Te różne oceny juana wynikają, zdaniem recenzentki, z faktu, iż Autorka korzystała ze źródeł pochodzących z różnych okresów. Te wcześniejsze, z czasów kryzysu finansowego z lat 2007- 2009, nie pozwalały jeszcze na rozważanie możliwości stania się przez juana walutą międzynarodową. Zresztą w paru miejscach pisze Doktorantka o dominującej roli handlu zagranicznego Chin w kreowaniu największych w świecie rezerw walutowych posiadanych przez ten kraj. Na s.137 odwołuje się do wypowiedzi z 2009 r. prezesa Ludowego Banku Chin Zhou Xiaochuana na temat roli SDR w obliczu kryzysu finansowego. W tamtym okresie faktycznie sfera przepływów finansowych była znacząco zdominowana przez Stany Zjednoczone. Jednak wkrótce sytuacja się zmieniła i to Chiny stały się czołowym inwestorem bezpośrednim w świecie w 2018 r., by po fali niezadowolenia ze strony krajów Zachodu znacząco zmniejszyć swoje zagraniczne inwestycje bezpośrednie, aczkolwiek nadal są jednym z czołowych inwestorów - w 2020 r. były na 2. pozycji jako dostawca ZIB, a w 2022 r. – na 4. pozycji (źródło: WIR 2022, UNCTAD, Geneva 2022). Jednak w dalszej części tego rozdziału Doktorantka zauważa rosnącą rolę chińskiej waluty, która jest od 2016 r. jedną z walut koszyka SDR, a od sierpnia 2022 r. jej udział w koszyku znacząco się zwiększył. Widać, że prace nad dysertacją trwały do momentu jej złożenia. Autorka aktualizowała swoje dzieło do samego końca. To może powodowało, że części pisane dużo wcześniej przedstawiają pewne kwestie w nieco odmiennym od późniejszego obrazu światła. Można odnieść wrażenie, że wraz z upływem czasu nieco zmienia się nastawienie Doktorantki do niektórych zagadnień, jak chociażby kwestie alokacji SDR – ostatnia alokacja z 2021 r. znacząco zmieniła proporcje skierowanego strumienia SDR do krajów rozwijających się, aczkolwiek nadal pozostał on niższy niż ten kierowany do krajów rozwiniętych gospodarczo.

Punkt 4.3.2 pracy zatytułowany *Wykorzystanie rozwiązań integracyjnych w krajach rozwijających się* jest z kolei bardzo słabą częścią, której sam tytuł nie jest precyzyjny, nie mówiąc o zawartości. Autorka pisząc o ugrupowaniach integracyjnych, wymienia obok ugrupowań o charakterze czysto gospodarczym, takie, które mają zupełnie inny charakter i z integracją gospodarczą nie mają nic wspólnego, np. NATO. Nie skupia się też na tytułowych krajach rozwijających się, ale ustosunkowuje się także do ugrupowań tworzonych przez kraje rozwinięte gospodarczo.

Ciekawszą część pracy stanowią punkty 4.3.3 oraz 4.4, gdzie Autorka podaje pewne rozwiązania, które mogłyby być do zaakceptowania przez wiele krajów z grupy rozwijających się, a także tzw. wyłaniających się.

Pozytywną stroną pracy jest fakt nawiązywania w różnych jej częściach do zawartości innych rozdziałów, co czyni tę pracę dość spójną i uzasadnia potrzebę zaprezentowania wyżej wspomnianych podstawowych kwestii, które pojawiły się w dwu pierwszych rozdziałach pracy. Autorskie ciekawe opinie i sugestie na temat ew. roli specjalnych praw ciągnięcia jako pieniądza międzynarodowego są osobistym wkładem Doktorantki w nauki ekonomiczne, pokazując jej możliwości badawcze.

Pomimo różnych zgłaszanych wyżej zastrzeżeń, praca doktorska mgr K. Grabowskiej jest dziełem wartościowym, a Autorka wykazała się tu szeroką znajomością badanej problematyki.

Ocena strony formalnej pracy

Od strony formalnej praca jest napisana generalnie poprawnie, aczkolwiek znaleźć można dość liczne błędy językowe, interpunkcyjne i inne drobne uchybienia.

Autorka poświęca pracę specjalnym prawom ciągnięcia, które, zdaniem recenzentki, powinna pisać małymi literami (podobnie jak jest z pisownią wielu innych zwrotów, które pisane są wielkimi literami, jeśli używa się skrótu, *vide* PKB, czy ZIB, a które w rozwinięciu powinny być pisane małymi literami). Myślę, że od specjalistów, a takim w zakresie SDR jest Doktorantka, należy wymagać popularyzowania poprawnych wzorców, które będą później powielane.

Poniżej przytoczono dostrzeżone przez recenzentkę wybrane błędy formalne:

- w pracy nie powinno się używać pierwszej osoby – ew. pisać należy w 3. osobie lub bezosobowo (*vide* np. wstęp);
- w spisie treści brakuje Zakończenia, które znajduje się na stronach 180-184;

- strony internetowe są częścią bibliografii i tam powinny się znaleźć, a nie na końcu po spisach tabel i wykresów;
- bibliografia powinna być podzielona na części (publikacje zwarte, artykuły etc.)
- w języku polskim poszczególne słowa tytułu (poza pierwszą literą i nazwami własnymi) piszemy małymi literami (*vide* s. 195, 200, 202);
- nie stawia się kropek na końcu tytułów (także dotyczy to tabel i wykresów);
- s. 5 – zbędne jest tu słowo pierwsza (hipoteza pomocnicza), gdyż jest tylko jedna tego rodzaju hipoteza;
- s. 12 - kryptowaluty pisze się małą literą;
- s. 12, s.118, s.157 i in. – słowa „ilość” używa się do rzeczy niepoliczalnych, słowo „liczba” – do policzalnych;
- s. 20, 108 i in. - nie należy używać mało precyzyjnych terminów, jak np. „w czasie ostatniego kryzysu”, „w czasie obecnym”;
- s. 21 – sześć tysięcy miliardów należało zapisać jako 6 bln;
- s.42 – jest: „japońskiego juana”, powinno oczywiście być „japońskiego jena”
- s.109 – niewłaściwy i niejednakowy jest w pracy zapis walut (np. „24 miliardów dolarów, z czego 2/3 czyli ok. 15 mld dolarów amerykańskich...”); Autorka powinna używać oficjalnie przyjętych skrótów, w tym przypadku USD;
- s. 95, s.112 – zwrot „wysoko rozwinięte” pisze się osobno; wysoko to przysłówek (podobnie jak „bardzo rozwinięte”);
- s. 117, s. 142 – „odnośnie do” (podobnie jak „w odniesieniu do”) – to jest jedyna poprawna forma użycia słowa „odnośnie”;
- s. 154 – błędem jest używanie słowa „tą” z biernikiem (można tak mówić, ale absolutnie nie należy tak pisać), tak więc powinno być „tę potencjalną (...) walutę”, a nie „tą”;
- s.158, przypis 267 – niejasne, co oznacza sformułowanie, że „Do tej pory Mercosur jest to Wspólny Rynek Południa”.

W pracy występują zbędne powtórzenia, np. Doktorantka pisze kilkakrotnie o walutach koszyka SDR, dwukrotnie powtarza jego skład, raz w tekście, drugi raz w tabeli 12 (s.102-103).

Wymienione wyżej błędy nieco obniżają ocenę pracy, aczkolwiek nie przekreślają jej wartości.

Uwagi końcowe

Na podstawie przedstawionej powyżej oceny stwierdzam, że opisane mankamenty nie wpływają na ostateczną pozytywną ocenę pracy. Dysertacja doktorska mgr Kariny Grabowskiej jest opracowaniem naukowym wnoszącym wkład w dziedzinę nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse. Przedstawiona do recenzji praca w stopniu wystarczającym spełnia wszystkie stawiane pracom doktorskim kryteria. Zarówno wartość merytoryczną, jak i strukturę oraz przyjęte metody badawcze przedstawionej rozprawy doktorskiej oceniam pozytywnie.

Rozprawa mgr Kariny Grabowskiej odpowiada wymogom stawianym rozprawom doktorskim zgodnie z Ustawą z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz. U. 2018, poz. 1668, w związku z czym opowiadam się za dopuszczeniem jej do publicznej obrony.

